

Kongebesøk i omstridt hovedstad:**Berlin - Europas største byggeplass***Aktuelt 15/4-94***ULF ANDENÆS**

Når kong Harald og dronning Sonja mandag besøker Tysklands gjenopprettede hovedstad Berlin, vil de kunne beundre byens gamle kongeslott. Det er en stilren, løynefallende bygning som gir målestokk til de historiske omgivelser. Først på kloss hold vil det synes tydelig for dem at vertskapet kongelige praktstykke er nylaget, av bare presenning!

Det er første gang siden Hitlers tid at et kongelig statsbesøk innledes i hovedstaden Berlin. Våre majestet er vil møte en by i strid med seg selv, i strid om hvordan den skal forholde seg til en beryktet fortid, i strid om en uvisst fremtid. Kongeslottet gjenreist i presenning hører til de mer storslåtte av virkemidlene som tas i bruk.

Først etter at Muren er borte ser vi det klart, når vi kan vandrestad fritt forbi gamle stengsler: Berlin er en historisk billedbok - og til dels et redselsskabinett - over mange av de mest dramatiske hendelser i vårt århundre.

Mens Muren sto var det ikke mulig å oppleve helheten i dette. Den gang utgjorde byen to adskilte verdener som det var en ekspedisjon i seg selv å overskride grensen mellom. Dessuten ble mye av medaljens bakside i DDR holdt skjult. Nå ligger alt avdekket, og lett tilgjengelig. I det finnes mye av grunnlaget for byens rå attraksjon.

Livsskjebne

Berlins ytre blir gjenspeilet i innbyggernes biografier. Selv de mest upolitiske mennesker og familier har fått sine liv bestemt og ført på avveie av politikk. Som ofre eller medløpere for nazismen, og likeså for kommunismen, som skilt av Muren og jern-teppet, som ofre for krigen, som flyktninger, som splittede familier, som drepte eller fengslede slektninger og venner, som vinnere og tapere etter gjenforeningen. I et hvilket som helst tilfeldig utvalg av Berlinfamilier finnes et stort antall av særegne livsskjebner, dramatiske og ofte hjerteskjærende, det meste bestemt av politikk som har løpt løpsk. Som byen

er menneskene innhentet av en blid historie, gang på gang.

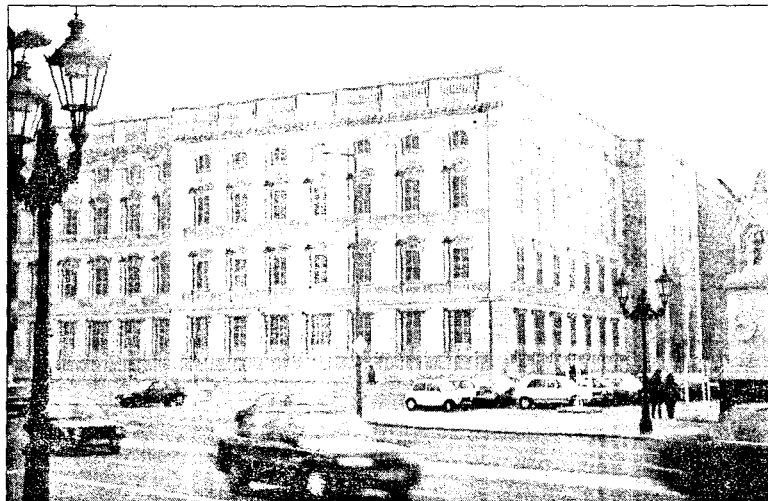
Et kjennetegn ved en så politisk belastet by er at selv de mest elementære planleggingsavgjørelser vekker de hissigste motsetninger, som hele tiden går på den politiske tolkning av fortiden. Skal man rive de modernistiske byggverkene fra DDR som nå skjemma de historiske kvartaler i byens hjerte? Hvor mange østberlinske gater oppkalt etter kommunismens helter skal skifte navn? Nylikt skulle man lage en utforming som passet for det gjenforenede Tyskland av nasjonalminnesmerket Neue Wache, der DDR-gardistene før Murens fall gikk i hanemarsj. Hvilke minner skulle risses inn om ofrene for vårt århundres kriger og forfølgelser? Å finne en tekst som det var almen enighet om viste seg totalt umulig. Også det et tegn på at tyskerne fortsatt ikke er kommet over ens med sin historie.

Kampen om et slott

Midt i dette får vi kampen om det gamle prøyssiske kongeslottet, som senere ble keiserslott, beliggende der elven Spree møter den gamle hovedveien Unter den Linden. Slottet ble skadet av krigen, men ikke verre enn at det kunne restaureres. Ledelsen i DDR erklærte at det var et uønsket minne om fortidens fyrster og sprengte det vekk. I stedet kom en nyanlagt «Marx-Engels-plass», innrammet av noen bygningseksemplere på begredelig DDR-modernisme.

I dag står kongeslottet der på nytt - i presenningsform. Forbløffende virkelighetstro, reist i bygningens gamle dimensjoner og kunstferdig påmalte en tro kopi av den fordums fasade.

I spissen for prosjektet står en ukuelig mangemillionær fra Hamburg, Wilhelm von Boddien, som har satt seg fore at DDRs misgrep må rettes opp og slottet må gjenreises. Hans innpakkingskunst er et forsøk på å overbevise opinionen - og politikkerne. Også overfor dette er reaksjonene selvsagt bestemt av ideologisk ståsted. Resultatet er makeløst. Plutselig har Berlins gamle midtpunkt

FORDUMS GLANS: Berlins gamle kongeslott er gjenreist i all sin prakt - i presenning. Foto: TERJE FORSETH

kommet til sin rett, frigjort fra DDR-vandalismen, så lenge det varer. Sammenlignet med en slik kongstank er innpakkingsprosjektet til kunstneren Christo Javatsjev - å dekke Riksdagen med aluminiumsfolie - en uforpliktende barnelek.

I forveien har Murens fall gitt oss alt det andre på ett brett: De fredede rester av mur-bygget som vitnesbyrd om en umenneskelighet kommande generasjoner vil ha vanskelig for å fatte; restene av de gamle hovedkvarterene for Gestapo og SS; minnene om nazismen og om jødeforfølgelsene; konsentrasjonsleiren Sachsenhausen en kort tur med forstadsbanen utenfor bygrensen; nazismens logiske slutt punkt i de gjenstående krigsruinene; Ost-Berlins sosialistiske by i gradvis mer trostøls utøvelse; det bygningsmessige forfall under kommunismen; de tidligere dodssonene langs Muren som strekker seg lik et orkenbelte av oddelighet tvers gjennom bykjernen; og så selvsagt Stasis groteske, velbevarte

hovedkvarter i Normannenstrasse.

Bakom det hele, i strøket omkring kongeslottet, overlever kjernen av det som en gang var en vakker fyrstehovedstad. Opphavsmannen er fremfor alle det tidligere 1800-tallets mesterarkitekt Schinkel, som også var ånden bak universitetsbygningene på Karl Johan i Oslo. Rundt Unter den Linden ble Berlin bygget opp som en klassisk europeisk kulturbu, og her er den fortsatt et smykke, om enn skjemma av DDR-tidens ubehjelpelige forsøk på å gå den vestlige modernismen en høy gang. Mot slutten av forrige århundre ble byggekunstens gamle mestre etterfulgt av gründerens ustyrlige stormløp, med tusener av leiegårder murt opp i Chicago-tempo, i tillegg til svulstige-germanske minnesmerker fra keiser Wilhelmstidens alder. Etter ragnarokk i 1945 fulgte gjenreisningen etter sin tids forbilder, da østsonen og vestsonen konkurrerte med hverandre om å oppføre fremmedgjørende bomaskiner. Av disse er Märkisches Viertel

den mest beryktede i vest, mens lossene i Marzahn tar prisen i øst - der talte vi opp til 630 identiske leiligheter i hver enkelt prefabrikkert blokk.

Berlin hadde sin gründertid nøyaktig samtidig med Oslo. Det var i de dager da norske arkitekter ble utdannet i Tyskland. Resultatet er at de to byer har påfallende felles trekk. Gamlearbeiderstrøk i Berlin ser ut som Grünerløkka, mens merborgerlige leiegårdskvartaler er dobbeltgjengere til gatene på Frogner.

Nok en gang er Berlin på vei til å bli forvandlet. Gjenforeningen sammen med nyopprettelsen av byen som hovedstad har ført til den største byggeorgie i dagens Europa. De gamle dodssoner og ingenmannsland skal fylles med den nye tids prosjekter. Store deler av bykjernen er blitt sammenhengende byggetomt, for forretningspalasser og andre rådyre anlegg. Langs Spree ved den gamle riksdagsbygningen skal et digert regjerings- og parlamentskvarter stige

BERLIN-SYMBOLER: De germanske minnesmerker troner fortsatt over Brandenburger Tor. Foto: REUTERS

frem. Fra hele den vestlige verden og fra Japan har de strømmet til, de internasjonale prestisjearkitektene, investorene og spekulantene. Mange av dem ønsker å gjøre byen til et nytt Mekka for eksperimenter og science fiction i stål og glass. I slike kretser ansees dagens Berlin som tidens ideelle tumleplass for den som vil leve ut sine fantasier og tjene noen millioner i samme slengen. På byplankontoret prøver de forvillet å sette på bremsene, i forsøket på å stille opp en Berliner-tradisjon mot det nye sleipe massebyggeri.

Det blir ikke lett. For hva er Berlins tradisjon? Dette er en over 750 år gammel by hvor det praktisk talt ikke finnes et hus tilbake fra middelalderen, og fint lite fra før forrige århundre. «Berlin er ikke: Berlin blir», heter det. Ubrutt forvandling har vært byens lov. Hver generasjon har herjet fritt med arven fra fortiden. I tillegg bidro Royal Air Force til saneringen på sin måte, men det er for kong Harald kun et barndomsminne.